

Juryrapport Jan van Gelderprijs 2020

Collega-kunsthistorici,

Sinds 1985 reikt de VNK een prijs uit voor de beste publicatie van de hand van een kunsthistoricus jonger dan 35. De prijs is vernoemd naar de vijf jaar eerder overleden Utrechtse hoogleraar Jan van Gelder die als voorbeeldige naamdrager kan gelden omdat hij al tijdens het eerste jaar van zijn studie werd aangesteld als assistent-conservator van Museum Boijmans en vóór zijn 35ste tientallen publicaties op z'n naam had.

De laatste winnaar van deze tweejaarlijkse prijs was Mireille Cornelis voor haar bijdragen aan de catalogus *Hercules Segers en de moderneren* in het Rembrandthuis. Sindsdien is de jury enigszins veranderd van samenstelling. Versterking kwam in de persoon van Esther van der Hoorn, die als vers en ook jong VNK-bestuurslid als secretaris toetrad. Roman Koot vertrok na jaren trouwe dienst, omdat hij buiten de kunsthistorische wereld ging werken. De jury besloot deze vacature niet met een vast lid op te vullen, maar de vorige winnaar, Mireille Cornelis, voor een ronde te laten mee-jureren. Dat pakte bijzonder goed uit; deze formule zullen we daarom in 2022 herhalen.

We verdiepten ons in het kunsthistorische werk van achttien mededingers. Opvallend was dat in de longlist de architectuur, kunstnijverheid en schilderkunst *in situ* goed vertegenwoordigd waren. Wij selecteerden vier publicaties, drie dissertaties en een artikel, die kwalificeerden voor het motto van de prijs, namelijk 'veelbelovendheid die al wordt waargemaakt'. Dat dat zeker voor deze kandidaten geldt, mag blijken uit het feit ze alle vier al als kunsthistoricus werkzaam zijn.

De eerste is Anne van Egmond. Zij werkt als *scientific editor* in het Rijksmuseum, en verdedigde in 2019 aan de Universiteit van Amsterdam haar dissertatie *Opgetekend: materiële representatie aan het Haagse hof 1345-1425*. Haar aanpak is archivalisch. Zij onderzocht de uitgaven voor kunstwerken en andere luxegoederen van het hof van de graven van Holland in de periode dat het Beierse huis regeerde. Van die objecten is bijzonder weinig bewaard gebleven en daarom is haar onderneming een dappere reis in kunsthistorische duisternis. Ze toont daarin een groot vermogen om uit het rekeningenmateriaal een – weliswaar gefragmenteerde – visuele wereld te distilleren. Dat doet ze heel resoluut zodat haar proefschrift naast een exposé van het materiaal zelf,

methodologisch een voorbeeld stelt hoe rekeningen te analyseren. Ofwel, een fundamentele bijdrage aan de kunstgeschiedenis waarin het bronnenmateriaal de hoofdrol krijgt.

De volgende genomineerde is Frederik Knegt. Hij is werkzaam bij het Haagse Venduehuis als expert meubelen. Het is verrassend dat iemand met geoefend oog en warenkennis ook een ideehistorische exploratie in de Franse Grand Siècle weet te volbrengen. Hij promoveerde eind 2019, 29 jaar oud, op *Constructing the Sublime: The Discourse on Architecture and Louis XIV's Sublimity in Seventeenth-Century Paris*. Zijn onderzoek maakte deel uit van een Leids NWO programma over de invloed van Longinus' tractaat *Over het sublieme*. Hij onderzoekt de Franse kunstkritiek en theorie rondom en voorafgaand Longinus-vertaling van Nicolas Boileau uit 1674. Knegt geeft niet louter een theoretische begripsdefinitie, maar toont een poëticaal begrip *at work*: hoe *le sublime*, naast vergelijkbare begrippen als *le merveilleux* en het *je ne sais quoi*, een plaats veroverde in het discours rond verschillende specifieke projecten van de Franse kroon. Daarbij trekt een *troupe* van academici, poëten, hofdignitarissen en intriganten voorbij. Dit soort discussies te reconstrueren en te interpreteren getuigt van een grote literaire eruditie en kennis van zeventiende-eeuws Frans. En zijn Engels, *by the way*, mag ook nog eens excellent heten.

Nummer drie is Femke Spielberg. Zij is een ware Jan van Gelder-kandidaat, omdat zij al op jonge leeftijd *Curator of Historic Ornament, Design and Architecture* bij het Metropolitan Museum werd en ook al heel wat publicaties op haar naam heeft staan. Zij is nu kandidaat vanwege het artikel *Dissecting the Director: New Insights About Its Production, and Chippendale as Draughtsman*. Zij brengt een overtuigende bijdrage aan een vooral Angelsaksisch dispuut, namelijk het auteurschap van de ontwerpen in Thomas Chippendale's woonideëncatalogus *The Gentleman and Cabinetmaker's Director* uit 1754. Het antwoord daarop lardeert zij met interessante inzichten over de veranderende rol van tekeningen en van ambachtslieden in de achttiende eeuw. De jury was onder de indruk van de professionele toon en de soevereine beheersing van de Engelse taal.

De laatste kandidaat is Joyce Zelen. Zij is momenteel Jacoba Lugt-Klever-fellow bij het RKD en de Fondation Custodia in Parijs en doet onderzoek naar het nog onopgeloste vraagstuk van het ontstaan van de gravure in de vijftiende eeuw. Zij dingt echter mee met iets anders, haar elf maanden oude Nijmeegse proefschrift *Blinded by Curiosity: The Collector-Dealer Hadriaan Beverland (1650-1716) and His Radical*

Approach to the Printed Image. Deze Beverland was geen kunstenaar, maar een liefhebber van hoge geboorte die zich als student stortte op het verzamelen van seksuele passages in klassieke teksten, wat hem op de verjaging van de Leidse universiteit kwam te staan. Erna zocht hij zijn heil in het libertijnse Londen van Charles II, waar hij leefde van erfenissen en handel in boeken en prenten. Hij poogde er zijn seksuologische bloemlezing alsnog te publiceren en om die van passende illustraties te voorzien verknipte hij prenten tot collages die een graveur als leidraad zouden kunnen dienen. Die uitgave is er nooit gekomen, maar gelukkig wel dit proefschrift dat een veelzijdig portret van deze vrije geest biedt: als geleerde, libertijn, erotomaan, verzamelaar, handelaar, geportretteerde en prentenknipper. Dat alles is beschreven in een voorbeeldige balans tussen het concrete en het contextuele, tussen het kunsthistorische en het ideehistorische. Een proeve van *curiosity* die de protagonist zeker eer aan doet.

Tot zover een korte karakteristiek van de vier gegadigden. Tja, bij zoveel kwaliteit niet heel gemakkelijk, maar de jury van de Jan van Gelderprijs heeft als winnaar aangewezen Joyce Zelen.

Van harte gefeliciteerd, Joyce, namens de gehele jury. Zoals gezegd waren we erg onder de indruk van de meervoudigheid van je kunsthistorisch kunnen. Prent-identificator, portreticonoloog, verzamelhistoricus, kunsthandelkenner, en opdieper van allerlei eigenaardige gewoontes uit het rijk van de prentkunst. Je boek was bovendien bijzonder lezenswaardig, ook omdat je de vaak nogal hilarische seksuele thematiek zo onverstoorbaar weet te verwoorden. Bijna niemand wist iets van dit onderwerp. Je hebt ons laten zien dat er steeds nieuwe domeinen in de kunstgeschiedenis zijn te ontdekken. Dat idee van een soort uitdijend universum is wel geruststellend voor ons vakgebied. Zeker ook voor de plaats die er is en zal blijven voor jonge getalenteerde collega's zoals de genomineerden van vandaag en jij, Joyce, in het bijzonder, winnaar van de Jan van Gelderprijs 2020.

Arjan de Koomen (voorzitter)
Esther van der Hoorn (secretaris)
Machtelt Brüggen Israëls
Mireille Cornelis
Eva Röell
Caroline Roodenburg
Gregor J. M. Weber